Національний університет цивільного захисту України
Національна академія Національної гвардії України (м. Харків)
Національна академія внутрішніх справ (м. Київ)
Одеський державний університет внутрішніх справ
Львівський державний університет внутрішніх справ
Національний аерокосмічний університет
«Харківський авіаційний інститут»
Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова
Київський інститут Національної гвардії України
Черкаська медична академія

Навчально-науковий інститут цивільного захисту
Кафедра управління у сфері цивільного захисту

Організаційно-управлінське та економіко-правове забезпечення діяльності Єдиної державної системи цивільного захисту (ЄДСЦЗ)

Матеріали
XI Всеукраїнської науково-практичної конференції

30 жовтня 2026 року

Черкаси

УДК 365.13:658
О 64

Рекомендовано до друку вченою радою
навчально-наукового інституту цивільного захисту
Національного університету цивільного захисту України
(протокол № 2 від 28 жовтня 2026 року)

Дозволяється публікація матеріалів збірника у відкритому
доступі комісією з питань роботи із службовою інформацією
у Національному університеті цивільного захисту України
(протокол № 6 від 27 жовтня 2026 року)

О 64 **Організаційно-управлінське** та економіко-правове забезпечення діяльності Єдиної державної системи цивільного захисту (ЄДСЦЗ): Матеріали X Всеукр. наук.-практ. конф., м. Черкаси НУЦЗ України – Івано-Франківськ : НАІР, 2026. – 364 с.

У публікаціях досліджуються: організаційно-управлінські засади функціонування ЄДСЦЗ; нормативно-правове регулювання діяльності ЄДСЦЗ; соціальне-економічне забезпечення діяльності ЄДСЦЗ; особливості організації та реалізації заходів цивільного захисту в умовах воєнного стану; соціальна реабілітація та медичне забезпечення в умовах воєнного стану; організаційно-правові основи антитерористичної безпеки держави; інноваційні технології та інформаційне забезпечення діяльності ЄДСЦЗ; організаційно-правові засади забезпечення безпеки та стійкості об’єктів критичної інфраструктури України в умовах ведення воєнних дій; міжнародне співробітництво та інтеграційні процеси у сфері цивільного захисту.

УДК 365.13:658

© Авторські тексти, 2026
НУЦЗ України, 2026

6. Державна служба України з надзвичайних ситуацій. ДСНС отримала понад 20 одиниць сучасної техніки та обладнання від німецьких партнерів. 11.08.2026. URL: https://mrc-east.dsns.gov.ua/ (дата звернення: 03.10.2026).

7. Державна служба України з надзвичайних ситуацій. Ігор Клименко: Партнерство з Данією посилює спроможності МВС у реагуванні на надзвичайні ситуації. 04.02.2026. URL: https://mrckyiv.dsns.gov.ua/uk/pres-centr/foto/ostanni-novini/igor-klimenko-partnerstvo-z-danijeiu-posiliuje-spromoznosti-mvs-u-reaguvanni-na-nadzvicaini-situaciyi (дата звернення: 05.10.2026).

8. Державна служба України з надзвичайних ситуацій. DEMA вивчає досвід ДСНС України: рятувальники поділилися з міжнародними партнерами реаліями роботи під час війни. 30.06.2025. URL: https://mrckyiv.dsns.gov.ua/pres-centr/foto/ostanni-novini/dema-vivcaje-dosvid-dsns-ukrayini-riatuvalniki-podililisia-z-miznarodnimi-partnerami-realiiami-roboti-pid-cas-viini (дата звернення: 05.10.2026).

ДО ПИТАННЯ ПРО МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА НІМЕЧЧИНИ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Михайло ХАРЛАМОВ, навчально-науковий інститут цивільного захисту, група ЗМЦЗ-26-2 НК – Ігор ХМИРОВ, д. держ. упр., доцент
Національний університет цивільного захисту України

Повномасштабна збройна агресія російської федерації проти України зумовила суттєве підвищення ролі міжнародного співробітництва у сфері цивільного захисту населення. В умовах воєнного стану система цивільного захисту України функціонує під впливом комплексу безпекових загроз, серед яких ракетні та авіаційні удари, руйнування об’єктів критичної інфраструктури, масштабні пожежі, хімічні та радіаційні ризики, мінна небезпека, техногенні аварії, порушення електро-, тепло- та водопостачання. За таких обставин особливого значення набуває співпраця України з державами-партнерами, передусім із Федеративною Республікою Німеччина, яка є одним із ключових європейських партнерів України у сфері гуманітарної та цивільної допомоги. Нормативно-правову основу функціонування системи цивільного захисту України становить Кодекс цивільного захисту України, відповідно до якого цивільний захист охоплює комплекс заходів, спрямованих на захист населення, територій, навколишнього природного середовища, майна, матеріальних і культурних цінностей від надзвичайних ситуацій та інших небезпечних чинників [1]. Водночас сучасна практика показує, що в умовах війни національних ресурсів для повного забезпечення потреб цивільного захисту недостатньо, що актуалізує питання міжнародної взаємодії, матеріально-технічної підтримки, обміну досвідом, підготовки персоналу та розвитку спільних механізмів реагування.

Українсько-німецьке співробітництво у сфері цивільного захисту має розглядатися як складова ширшого стратегічного партнерства двох держав. Після початку повномасштабної війни Німеччина істотно розширила масштаби цивільної допомоги Україні. Федеральний уряд Німеччини зазначає, що з 24 лютого 2022 р. ним було надано понад 43,3 млрд євро двосторонньої цивільної допомоги Україні, яка охоплює, зокрема, гуманітарну допомогу, підтримку енергетичної інфраструктури та заходи з посилення спроможностей реагування на надзвичайні ситуації [2]. Важливим суб’єктом такого співробітництва з німецької сторони виступає Федеральне відомство технічної допомоги (Technisches Hilfswerk – THW). Відповідно до законодавства Німеччини, THW є федеральною установою у сфері цивільного захисту та має повноваження щодо надання технічної допомоги як у межах Німеччини, так і за кордоном за дорученням федерального уряду [3]. Особливість THW полягає у поєднанні професійного управління та значної кількості добровільних сил, що дозволяє забезпечувати мобільність, спеціалізацію та масштабованість допомоги під час великих криз.

Значущим напрямом українсько-німецької взаємодії є матеріально-технічне забезпечення українських підрозділів цивільного захисту. За інформацією Державної служби України з надзвичайних ситуацій, у 2024–2025 рр. за підтримки німецької сторони для підрозділів ДСНС передавалися спеціальний одяг, засоби індивідуального захисту, спеціалізовані транспортні засоби, пожежна автоцистерна, обладнання та запасні частини для машин механізованого розмінування, енергетичне обладнання, зокрема генераторні установки та накопичувачі енергії [4]. Таким чином, міжнародна допомога спрямовується не лише на безпосереднє реагування на наслідки надзвичайних ситуацій, а й на підтримання довгострокової спроможності українських рятувальних підрозділів. Особливого значення набуває допомога у сфері енергетичної та критичної інфраструктури. Масовані удари по енергетичній системі України створюють ризики виникнення каскадних надзвичайних ситуацій, коли пошкодження одного елемента критичної інфраструктури спричиняє порушення функціонування інших систем життєзабезпечення. У цьому контексті німецька допомога охоплює обладнання для аварійного енергопостачання, технічне оснащення, засоби забезпечення водопостачання та інші матеріальні ресурси. Німецьке THW визначає логістичну підтримку України як один із найбільших за масштабами напрямів своєї діяльності, що демонструє значення технічної та логістичної складової міжнародного цивільного захисту [5].

Не менш важливим є інституційний аспект співробітництва. Німецьке Федеральне відомство цивільного захисту та допомоги при катастрофах (Bundesamt für Bevölkerungsschutz und Katastrophenhilfe – BBK) відіграє центральну роль у координації цивільної допомоги Україні. Зокрема, BBK координує державну цивільну допомогу через Механізм цивільного захисту Європейського Союзу (Union Civil Protection Mechanism – UCPM), забезпечуючи приймання запитів України, координацію постачання спеціалізованого обладнання та взаємодію з іншими державами-учасницями механізму [6]. Такий підхід демонструє перехід від суто двосторонньої моделі допомоги до багаторівневого формату співробітництва, у якому Україна, Німеччина та інституції Європейського Союзу діють у взаємопов’язаній системі.

Важливою складовою міжнародного співробітництва є також передача організаційного та професійного досвіду. Німецька система Bevölkerungsschutz ґрунтується на взаємодії федеральних, земельних і муніципальних структур, добровільних організацій, професійних служб та спеціалізованих установ. Центральну координуючу роль у системі цивільного захисту Німеччини відіграє BBK, тоді як THW забезпечує значний спектр технічних і логістичних спроможностей [5; 7]. Досвід Німеччини може бути корисним для подальшого розвитку української системи кризового менеджменту, особливо щодо планування дій на випадок масштабних криз, розвитку систем раннього попередження, забезпечення стійкості критичної інфраструктури та підготовки населення до надзвичайних ситуацій. Окремим перспективним напрямом є поглиблення співробітництва у сфері професійної підготовки та підвищення кваліфікації працівників цивільного захисту. Для України особливо актуальним є вивчення німецького досвіду організації кризового менеджменту, міжвідомчої взаємодії та підготовки персоналу до комплексних загроз. Така взаємодія може реалізовуватися через спільні навчання, стажування українських фахівців у Німеччині, проведення семінарів, розроблення навчально-методичних матеріалів, обмін експертами та формування спільних дослідницьких проєктів. Водночас співпраця у сфері освіти та науки між Україною і Німеччиною отримала додаткову нормативну основу після укладення у 2024 р. відповідної двосторонньої угоди у сферах науки, технологій, інновацій та вищої освіти [8].

В умовах воєнного стану важливого значення набуває також співробітництво у сфері гуманітарного розмінування. Значні території України забруднені вибухонебезпечними предметами, що створює довготривалу загрозу життю населення та ускладнює відновлення інфраструктури. Німеччина бере участь у підтримці України у сфері протимінної діяльності, а відповідне обладнання та запасні частини передаються, зокрема, підрозділам ДСНС [2; 4].

Розвиток цього напряму є стратегічно важливим не лише для безпосереднього захисту населення, а й для майбутнього відновлення постраждалих територій. Актуальним напрямом залишається удосконалення механізмів координації міжнародної допомоги. Німецький досвід демонструє важливість єдиного інформаційного простору, оперативного обміну даними, чіткого розмежування компетенцій між органами влади та залучення до системи реагування громадських і добровільних організацій [7]. У цьому контексті Україні доцільно продовжувати розвиток цифрових систем управління надзвичайними ситуаціями, механізмів прогнозування ризиків і міжвідомчого інформаційного обміну з урахуванням практик держав – членів ЄС. Варто зазначити, що російська агресія актуалізувала питання цивільного захисту не лише для України, а й для самої Німеччини. Федеральний уряд Німеччини у 2026 р. схвалив основні положення Пакту про захист населення, передбачивши до 2029 р. інвестиції обсягом 10 млрд євро у розвиток цивільного захисту, модернізацію технічного оснащення, систем попередження, логістичних центрів, резервного електропостачання та інших компонентів стійкості [9]. Це свідчить про формування спільного європейського розуміння цивільного захисту як невід'ємної складової національної та колективної безпеки.

Отже, міжнародне співробітництво України та Німеччини у сфері цивільного захисту в період воєнного стану має комплексний характер і охоплює матеріально-технічну, гуманітарну, логістичну, організаційну, освітню та експертну складові. Практичне значення німецької підтримки полягає не лише у забезпеченні українських рятувальників необхідним обладнанням, а й у посиленні інституційної спроможності системи цивільного захисту України. Перспективними напрямами подальшої співпраці є розвиток спільної підготовки фахівців, удосконалення систем кризового управління, розширення технічного оснащення ДСНС, підтримка гуманітарного розмінування, забезпечення стійкості критичної інфраструктури, розвиток систем раннього попередження та інтеграція українських механізмів цивільного захисту з європейськими практиками. Така взаємодія відповідає стратегічним інтересам обох держав і водночас сприяє формуванню в Україні сучасної, стійкої та сумісної з європейськими стандартами системи цивільного захисту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кодекс цивільного захисту України : Закон України від 02.10.2012 № 5403-VI : станом на 2026 р. // Верховна Рада України. Законодавство України.
2. How Germany is supporting Ukraine // Federal Government of Germany. 2026.
3. Федеративна Республіка Німеччина // Державна служба України з надзвичайних ситуацій. ДСНС України — співробітництво з Німеччиною
4. THW – Unser Zivilschutz. Unsere Sicherheit. Bonn : Bundesanstalt Technisches Hilfswerk, 2025.
5. Ukraine-Krieg: Hilfe aus Deutschland. BBK koordiniert Hilfe und Großspenden für Ukraine // Bundesregierung. 2026. Bundesregierung – Hilfe für die Ukraine
6. GMLZ-Lagebild und Koordinierung // Bundesregierung. 2022. Bundesregierung — GMLZ und Bevölkerungsschutz
7. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Федеративної Республіки Німеччина про співробітництво у сферах науки, технологій, інновацій та вищої освіти : Угода від 22.10.2024 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. Законодавство України
8. Pakt für den Bevölkerungsschutz beschlossen // Bundesregierung. 2026. Pakt für den Bevölkerungsschutz
9. Лещенко О. Я., Михайлов В. М., Андрієнко М. В., Гаман П. І., Долгий О. А. Цивільний захист у забезпеченні національної безпеки України (основи становлення, сучасний стан, напрямки розвитку) : монографія. Київ : ІДУ НД ЦЗ, 2021. 348 с.